

2.

Az intenció szerepe egy Illyés-szöveg tagolódásában

B. FEJES KATALIN

Vannak művek, melyeknek nemcsak hatásuk, hanem „mellékhatásuk” is van. Egy tanár számára ezek a munkák különösen értékesek lehetnek az oktatás során. Ilyen mű Petőfi S. János és Benkes Zsuzsa *Elkallódni, megkerülni* című munkája (Petőfi S.–Benkes 1992). Ezt a szemléletalakító, -változtató könyvet végigolvasva pedig mellékhatásként biztosan kézbe veszi majd az olvasó Nemes Nagy Ágnes esszéit, ahogyan a szerzők is erre buzdítanak bennünket: „... arra kérjük az olvasót, hogy könyvünk tanulmányozása során, ha teheti, vegye kézbe többször is ezt a bizonyos »A vers mértana« című esszét, és olvassa újra és újra”. Nemes Nagy Ágnes esszéivel ismerkedve találtam rá magam is az alábbi gondolatra, melyet *A szintaxis és koreferencialitás* című könyvem mottójául választottam (B. Fejes 2005), és amely itteni elemzésem fő irányát is kijelöli: „A szerkezet érdekel ..., és egyre jobban; a vers, a mű rendje, tagolása, mint a kifejezés néma, de annál égetőbb jelentést hordozó eszköze.” (Nemes Nagy 1989: 605).¹

Nemes Nagy Ágnes gondolatai elsősorban a vers értelmezésére vonatkoznak, és a mű szerzői is a versek feldolgozásának lehetőségét vizsgálva idézik megállapításait. Hiszen „a ritmikai-akusztikai réteg szinte egyetlen, elsődlegesen érzékeltes rétege a versnek” (Nemes Nagy 1982). Ezért gyakran ezzel ad jelzést a lírikus, ha fel akarja hívni az olvasó figyelmét valami rejtett tartalomra. Például Radnóti Miklós *Ötödik ecloga* című költeményében azonnal halljuk, hogy a verset befejező hexameter ritmikája „megbotlik”, mint a sírástól elcsukló hang: „*régmondott szavad s úgy érzem testi valódat, / mint a halottakét – / Mégsem tudok írni ma rólad!*” A kötelezően várható daktilus (tá-ti-ti) vagy spondeus (tá-tá) helyett trocheus (tá-ti) ritmusát halljuk a ritmikai-akusztikai szerkezetben. „Gazdag bennfoglalt tartalma; íme a bizonyíték! Én, a tökéletes hexameterek írója, hibázok, nekem, a szó művészenek, elcsuklik a hangom. Ha költő vagyok, és nem tudok a forma kereteiben írni, akkor nem is tudok írni tovább a megrendültségemtől” (Török 1983: 358–9). Nyilvánvaló, hogy a ritmikai szerkezet nem választható el a nyelvi elemektől, rájuk épülve hat ránk. A szavak grammatikai elrendezettsége révén alakul a ritmika, irányítható a létrejötte, illetőleg a megváltoztatása. Ha nem vesszük fi-

---

¹ A *koreferencia/korreferencia* különféle alakváltozatai a kötetben kétféle írásmódban szerepelnek (egy, illetve két *r*-rel) attól függően, hogy a szerző milyen forrásra támaszkodva használja a fogalmat. E jelenséggel külön foglalkozik Csúry-Nagy 2023 (jelen kötetben), a közeljövő egyik megoldandó feladatának tekintve az egységesítést. A szerzők választását nem módosítottuk. (A szerkesztők)

gyelemben, vagy nem látjuk meg a szerkezeti építkezést, félreérthetjük az üzenet tartalmát: „*Ez mind csak játék. Ceruzával írom / uraktól kapott pénzen vett papíron.*” (József Attila: *Írásjel. Tűnődő.* 1931: 2: 35).

Nem szabad ritmikailag két egységre bontani a versrészlet második sorát, pedig az első sor erős mondattagolási határa hatással van a második sor ritmusára is (5/6-os tagolódás). Ha nem figyelünk a grammatikai szerkezet építkezésére, rosszul tagoljuk a második sort: *uraktól kapott, | pénzen vett papíron.* Ezzel a hangzástagolással halmozott determinánsokat érzékeltetnénk: *uraktól kapott, pénzen vett papíron.* Helyesen értelmezve nyilvánvalóan nem kezdhetünk új szakaszhangsúlyt (még gyengét sem) a *pénzen vett* jelzős szerkezetben, hiszen a szintagma abszolút hierarchikus építkezésű: *uraktól \ kapott \ pénzen \ vett \ papíron.* A hangsúlyozásban is ennek megfelelően kell megoldanunk a verssor dinamikai ívét: a papírhoz jutás keserves folyamatát erősíti föl a „lépésenként” haladó szerkezet.

1. Vizsgálunk kell a prózai szövegeket is! Hiszen a prózában is érvényesül az írói szándék, és az író, ha azt szeretné, hogy olvasója fölfedezze, milyen gondolatot, véleményt, élményt igyekszik kifejezni írásában, ezt valamilyen módon jeleznie kell. Ilyen szövegekkel elsősorban a tárgyyszerű szépprózában találkozhatunk, például az esszében. Jelen elemzés tárgya Illyés Gyula *A szem húsa* című esszéjének bevezetője, amely szerkezetileg relatíve önálló szövegegység (Illyés 1974: 634). Ezt a szövegegységet Békési Imre elemzi *A kompozíció vizuális tagolása* című írásában (Békési 2001: 144–151). Munkájában a szerző „a szövegtagolás vizuális megjelenítése legátfogóbb eszközének, a beljebb kezdett sornak a szerepét” vizsgálja. Így mutatja be a kiválasztott szöveget, amelyet érdemes idéznünk elemzésünk szempontjából is: „A szöveg arról szól, hogy az író szigorú vizsgálatnak veti alá a benne végbemenő érzelmváltozást. Tárgyszerűen szabatos leírást ad róla, s a leíráshoz felhasználja a rendelkezésére álló összes központosítási jelet, így a beljebb kezdett sort is” (i.m. 145). Íme a szöveg:

Egyszerre csak, egy reggel New York mégis tetszeni kezd. Riadtan vizsgálom őt is, magamat is: miért?

Nem tagadhatom a hatalmasságát. Mosdatlan, hangos; de a muszklijai kétségtelenül meghökkentőek. Súlyos; de férfias. Tarkabarka, mint egy vásári atléta; de a súlyzókat valóban fölemeli.

Tegnap még húzódoztam tőle, több érzékszervemmel is; most épp ezeken a részekén érzek puhulást. Sőt néminemű hajlandóságot. Ez nyomban megaláz. Mintegy becsületemben érint. Nők adják meg így magukat az erőnek! Így szeretik meg hirtelen fordulattal, anélkül, hogy tudnának róla, épp azt, akitől egyéniségüket – érintetlenségüket – féltették.

De én tudni akarok arról is, ami ösztöneimben folyik. Még szigorúbb vizsgálatra szűkítem tehát a tekintetemet.

Az intenció szerepe egy Illyés-szöveg tagolásában

Békési Imre a bekezdések szempontjából vizsgál meg néhány szintaktikai összefüggést. Idézzük fel röviden a legfontosabb megállapításait! Fontos eldönteni a *miért* hiányos szerkezetű tagmondat szerepét: az első szövegmondatból egészül ki, vele van összefüggésben. Arra kérdez rá az író, hogy miért kezd mégis tetszeni New York. A további bekezdések tagolását nemcsak szintaktikai, hanem tartalmi szempontból is elemzi a szerző. A 2. bekezdés tagolási egységét a tételmondatot erősítő elvárástörülő szerkezetek adják. A 3. bekezdés önállóságát pedig egy időre épülő nézőpontváltás indokolja. A *De én...* kezdetű 4. bekezdésnek nemcsak az előzőektől való elkülönítésben, hanem a bekezdés lezárásában is szerepe van.

A szerzőtől fentebb idézett rövid ismertetésből két tartalmi elemet kell kiemelnünk: a „benne végbemenő érzelemváltozás”, illetőleg a „felhasználja a rendelkezésére álló összes központosági jelet” megfogalmazásokat. A vizsgált bevezető első bekezdése éppen intencionalitásával, az író szándékának a közlésével jelöli ki a bevezető további tagolódását: *Riadtan vizsgálom őt is, magamat is.* Ennek a tematikus előrejelzésnek megfelelően különül el a második és a 3. bekezdés. De hogyan jeleníthető meg az, hogy az író *riadtan* vizsgálódik? Erre nem a bekezdéstagolás ad választ, hanem a bekezdések belső szerkezeti építkezése, az egyes szövegmondatok szerkezeti megoldása. Vetítsük ki rövidítve a 2. bekezdés szerkezeti építkezését!

Nem tagadhatom a hatalmasságát.

Mosdatlan, hangos; de a muszklijai kétségtelenül meghökkentőek.

Súlyos; de férfias.

Tarkabarka, mint... ; de a súlyzókat valóban fölemeli.

Ez a szerkezeti azonosság nem sugall riadtságot, épp ellenkezőleg, tehát nem a város az oka az érzelmi változásnak. Az elvárástörülő szerkezetek monotoníája csupán azt jeleníti meg az olvasó számára, hogy a szerző a múltbeli véleményével párhuzamba állítja azt, ahogyan most kezdi látni a várost. A távolságtartó pontosvessző a nem tetsző és a tetsző tulajdonságok közötti eltérést erősíti föl, vagyis nem helyesírási szempontból van rá szükség.

A 3. bekezdés szövegmondatainak szerkezete meglepetésekkel szolgál. Az időbeli szembeállításra épülő első mondatban az állítmányától vesszővel elválasztott határozó utólagos hozzátoldása szünettartásra figyelmezteti az olvasót. Ha hangosan is elolvassuk a mondatot, olyan hatást tapasztalunk, mintha töprengenénk azon, amit éppen mondunk: *Tegnap még húzódoztam tőle, több érzékszervemmel is, most épp ...*. A töprengő önvizsgálatnak újabb kifejezése, hogy a szerző külön szövegmondatba helyezi a halmozott tárgyi tömb második elemét: *..., most épp ezeken a részekén érzek puhulást. Sőt néminemű hajlandóságot.* A megdöbbenés érzését kelti az olvasóban: már nemcsak puhulást érez, hanem haj-

landóságot is. A kettő közötti különbséget a szerkezeti megoldással tudja ábrázolni a szerző. Hogyan is fogalmazott Nemes Nagy Ágnes? A szerkezet „mint a kifejezés néma, de annál égetőbb jelentést hordozó eszköze”. Hasonlóan erős szerkezeti megoldást látunk a következő két szövegmondatban is: *Ez nyomban megaláz. Mintegy becsületemben érint.* A zaklatottságot idéző, röviden lezárt mondatok az író belső vívódását szemléltetik: a megalázás és a becsületbeli érintettség fokozati különbségét erősíti föl ezzel a szerkezeti szétválasztással. Valóban *riadtan* vizsgálja önmagát. A következő szövegmondat – látszólag indokolatlanul – felkiáltójellel zárul: *Nők adják meg így magukat az erőnek!* Ha a szövegmondat hangzásán is elgondolkodunk, két hangzást, azaz két érzelmet társítható hozzá: vagy fölfedezésérzetet fejezünk ki vele (megvan, mihez tudnám hasonlítani ezt az érzést), vagy a csalódottság, sértődöttség érzését. Békési Imre ez utóbbit fogalmazza meg: „Illyés Gyula azonban nem általános/elvi változásként élte s írta meg az érzelme megváltozását, hanem olyan férfiként, aki ezt az öntudatlan viszonyváltozást férfiatlan, vagyis női tulajdonságnak tartja.” (i.m. 150). A bekezdés záró mondata valójában ennek a női viselkedésnek a részletezése.

A 4. bekezdéssel az író elhatárolódik ennek az öntudatlan változásnak az elfogadásától, érteni akarja az ösztöneiben végbemenő folyamatokat. A két szövegmondat tartalmi-logikai kapcsolata teljesen összhangban van a megfogalmazással: *De én tudni akarok arról is, ami ösztöneimben folyik. Még szigorúbb vizsgálatra szükítem tehát a tekintetemet.*

2. Az elemzett Illyés-szövegrész jó példa az intencionalitás és a szerkezet összefüggésének bemutatására. Ezért Békési Imre tanulmányának első megjelenése óta (Békési 1994) beépítettem szövegvizsgálati óráim anyagába. Kontrollvizsgálati szándékkal a magyar szakos egyetemi hallgatók számára az alábbiak szerint fogalmaztam meg a feladatot:

„A kézhez kapott szöveg lexikai anyagában és sorrendiségében megegyezik az eredeti szöveggel, de hiányoznak belőle a bekezdés- és mondattagolást jelző elemek. Saját elképzelése szerint végezze el a szöveg tagolását! Jelölje a tagmondathatárokat egy függőleges vonallal, a szövegmondatthatárokat kettővel, a bekezdéseket hárommal. Tagolási megoldásait röviden indokolja is, ahol szükségét érzi!”

Egyszerre csak egy reggel New York mégis tetszeni kezd riadtan vizsgálom őt is magamat is miért nem tagadhatom a hatalmasságát mosdatlan hangos de a muszklijai kétségtelenül meghökkentőek súlyos de férfias tarkabarka mint egy vásári atléta de a súlyzókat valóban fölemeli tegnap még húzódoztam tőle több érzékszervemmel

is most épp ezeken a részeken érzek puhulást sőt néminemű hajlandóságot ez nyomban megaláz mintegy becsületemben érint nők adják meg így magukat az erőnek így szeretik meg hirtelen fordulattal anélkül hogy tudnának róla épp azt akitől egyéniségüket érintetlenségüket féltették de én tudni akarok arról is ami ösztöneimben folyik még szigorúbb vizsgálatra szükítem tehát a tekintetemet.

A továbbiakban ezekből a megoldásokból emelek ki néhányat a belőlük levonható tanulságokkal együtt.

2.1. A hallgatók többsége négy bekezdésre tagolta a szöveget. Néhány esetben fordult elő, hogy a 2. és a 3. bekezdést egy egységben hagyták a hallgatók, illetőleg változatként szerepelt még a 3. és a 4. bekezdés összevonása.

A 2. és a 3. bekezdés összevonói azzal érveltek, hogy a teljes bevezetést három egységre tagolták, és ezt tekintették a tárgyalási résznek, amelyben a szerző a szándékának megfelelően az *őt is, magamat is* tartalmát fejté ki.

A 3. és a 4. egységet összevonók érve pedig az volt, hogy az egész az íróról szól, a benne végbemenő változásról, ezért tagolták egy egységre.

A 4 bekezdésre tagolók érvelésében szerkezeti szempontból pontosabb megfogalmazások olvashatók: „Lényegében felismertem az író szándékát, melyet a második szövegmondatban fogalmaz meg, és ennek megfelelően alakítottam ki a szöveg bekezdéseit: *Riadtan vizsgálom őt is, magamat is.*” Vagyis követték azt a tematikus progressziót, amely következetesen érvényesült a szöveg utalásrend-szerében, kohezivitásában.

A 4. bekezdéssel kapcsolatosan is érveltek a hallgatók: összefoglaló szerepe van, lezárja és egyben kijelöli a téma folytatását. Számomra a legérdekesebb az a fejtegetés volt, amely a kompozíció egészére vonatkozva fogalmazta meg az érveit: „Azért választottam le a két záró szövegmondatot önálló bekezdésre, mert az 1. bekezdésben még *riadtan* vizsgálódik az író, a zárásban pedig *még szigorúbb* vizsgálatról beszél. Ezt a lényeges változást jeleztem az önálló bekezdéssel. Eszembe jutott Ady Endre Párizsban járt az ősz című verse is, amelyben az első versszak *halk lombok alatt* képe a zárásban *nyögő lombok alattra* változik.” Ez a hallgató részt vett a Versszerkezet – hangzásszerkezet című szemináriumon, melyet évenként hirdetek számukra, és amelyen a versszövegek „nyelvi kottájából olvassuk ki” a hangzásukat. Ehhez az ötletet még a 80-as évek végén Deme László adta: „Mikor azt kérdik tőlem, mi a hangzás kulcsa, azt szoktam felelni: maga a szöveg.” (Deme 1988. 47–54).

A bekezdésekre tagolás legáltalánosabb eltérése a *miért* kérdő határozószó szerkezeti elhelyezésének értelmezése volt, ahogyan a Békési Imre által végzett vizsgálatokban is. Alig akadt hallgató, aki nem kezdésnek, hanem lezárásnak ítélte a kérdést. Legtöbben a 2. bekezdés tételmondatának élén helyezték el. A *miért* át-

helyezése pedig a szerkezeti státusát is megváltoztatta, azaz lényegesen leszűkült a jelentése: a 2. bekezdés első mondatát problémafölvetésnek, kataforának értelmezték. Szintaktikailag persze ez nem lenne hiba, mert a következő mondatok látványosan válaszolnak a kérdésre. „A tagolási hibát csak a szöveg végére érve ismer-nénk fel, vagyis csak akkor, amikor az így (azaz hibásan) létrehozott értelemmel ellenkeznek egy fontos mozzanat. Semmi nyoma sincs annak, hogy Illyés Gyula valaha is tagadta volna New York hatalmasságát” (Békési 2001: 148). A szöveg-ből valóban nem igazolható ez a tartalmi szál, a hallgatók érvelésében is csu-pán az szerepelt indoklasként, amivel az esszét indítja a szerző: *Egyszerre csak, egy reggel New York mégis tetszeni kezd. A mégis* kötőszóval előzményekbe szer-keszti be az író a tételmondatot, és ezzel az egész bekezdés szövegét: 'akaratom ellenére kezd tetszeni'. Ezeknek a tartalmi összefüggéseknek a vizsgálata azonban már kevésbé a szemantikai-szintaktikai kérdések körébe tartozik, sokkal inkább a szemantikai-pragmatikai területre vezetnének bennünket.

A hallgatói megoldások között szerepelt olyan is, amelyben néhányan hiá-nyos szerkezetű önálló szövegmondatként tagolták a kérdést az 1. bekezdés zárá-saként. Ezek a hallgatók jól mérték föl, hogy a *miért* kérdő határozószó anafori-kus szerepű, és az előzményekből egészül ki a szerkezeti hiány. Többen jelezték a magyarázatukban, hogy nem tudják eldönteni, mire vonatkozik: Miért vizsgá-lom őt is, magamat is?, vagy Miért kezd tetszeni New York?. Illyés Gyula meg-oldásával egyező változat nem volt a hallgatói tagolások között.

2.2. A *miért* hiányos szerkezetű tagmondat szerkezeti helyének kérdését a szö-vegmondatok tagolásaként is vizsgálhatjuk: önálló tagmondati szerepet kapott-e, vagy csak mondatrészként épült be. Általános tapasztalatként is elmondhatjuk: a hallgatói megoldásokat végignézve a legtöbb formai eltérést a szövegmondatok tagolásában figyelhettük meg. Vegyük sorra a legfontosabbakat a bekezdések sorrendjében! (A *miért* kérdésével már nem foglalkozunk, a bekezdések szintjén a szövegmondaton belüli szintaktikai különbségre is kitértünk.)

A 2. bekezdés szövegmondataiban – ahogyan ez várható volt – a pontos-vesszők helyén mindenkinél csak vessző szerepelt a *de* kötőszó előtt. A központo-zási szabályokat tekintve természetesen ez hibátlan megoldás volt a hallgatók ré-széről. Az író tért el a szabályos írásjelhasználatról, mert nemcsak szintaktikai sze-repet szánt a központosításnak, használata sokkal inkább szemantikai-pragmatikai kérdéseket vet föl. A szöveg eredeti tagolását megismerve a hallgatók számára is egyértelmű volt az írói szándék, vagyis az indokolatlan pontosvessző-használatnak nagyon is fontos szerepe van: a 'miért nem tetszett eddig' és a 'miért kezd tet-szeni' tények szétválasztását erősíti föl. Az azonos tagolású és kapcsolatú szöveg-mondatok a formájukkal „válaszolnak”: nem a város miatt riadt meg az író, az ok a *miértre* nem a városban keresendő. A pontosvesszőnek mint nem szótényezőnek

tehát sajátos jelentést hordozó szerepe van. Különösen föltűnik ez a két melléknévi állítmány ilyen módon történő szétválasztásában: *Súlyos; de férfias*.

A 3. bekezdés szövegmondatainak tagolásában az írásjelek sajátos használata mellett a szövegmondat-határok kijelölésében is voltak eltérések. A hallgatók itt is a szabályoknak megfelelően végezték a tagolást. Noha felismerték a *riadtan vizsgálom* megfogalmazásban az írói szándékot, nem gondoltak ennek formai érvényesítésére. A bekezdés első szövegmondatát, amely időbeli szembeállító viszonyra épül, egységként értelmezték. Ez alapvetően megegyezett az írói tagolással, de a hallgatók nem választották el az állítmány mögötti határozót vesszővel, és főleg nem tagolták önálló szövegmondatra a halmozott tárgyi tömb második elemét. Hangzásában tehát két arányos szakaszra tagolták a mondatot az ellentét választó szerepét érvényesítve, de nem jelölték pontosvesszővel az ellentét két kijelentését. Az író viszont írásbeli jelöléseivel a szövegmondat szerkezetéhez társuló hangzásíveket is széttördelte, ezzel ábrázolva a benne lejátszódó érzelmi folyamatokat. Ahogyan már utaltunk is rá: a *puhulás* és a *hajlandóság* ilyen erős szerkezeti szétválasztásával a kettő közötti érzelmi-fokozati különbséget erősíti föl az író, a szünetek beiktatásával pedig lassítja a dinamikát is. Eszünkbe juthat Nemes Nagy Ágnesnek a versek dinamikájára utaló megjegyzése, amit szerinte nemigen szoktunk vizsgálni (Nemes Nagy 1982: 168). Ebben a bekezdésben Illyés Gyula megoldásai ezt a dinamikai váltást is érzékeltetik. A bekezdés további részében is ez a szaggatott szerkezeti tagolás érvényesül, rövid szövegmondatok követik egymást: *Ez nyomban megaláz. Mintegy becsületemben érint*. A hallgatók megoldásaiban egyetlen szövegmondatot alkot ez a két kijelentés. Egyszerű tényállásleírásnak értelmezték a *Nők adják meg így magukat az erőnek* kijelentést is, a végére pontot tettek, nem felkiáltójelet. A legtöbben a bekezdést záró mondatot szintén egyetlen szövegmondatra tagolták, kifejtésként kapcsolva az előzményhez „...az erőnek, így szeretik meg hirtelen fordulattal, anélkül hogy tudnának róla, épp azt, akitől egyéniségüket – érintetlenségüket – féltették”. A hallgatói tagolásokból kitűnt, hogy csak hasonlóként értelmezték az illyési megfogalmazást, amelyet részletez a szövegmondat második tömbje, vagyis a megfogalmazást kiváltó érzelmi viszonyt nem ismerték föl. Továbbá a bekezdést záró szövegmondat tagolása részben hanglejtési-ritmikai eltérést is mutatott: az írói tagolásban a hanglejtésszakaszok alkotta ritmika érvényesül, a mondat arányos hanglejtésívei mint nem szótényezők a belső érzelmek lecsillapodásának érzetét keltik az olvasóban. A hallgatók a grammatikai szempontnak megfelelően az utalószót és a kötőszót vesszővel választották el: *anélkül, hogy*, míg a szerző az utalószót a főmondatba ékelődő mellékmondatához kapcsolta: *anélkül hogy*. A hallgatói megoldásokból hiányzott a gondolatjelpár használata is, pedig fontos szerepe van az írói szándék kifejezésében: nem halmozásként értelmezi a két kifejezés viszonyát, hanem egész és rész viszonyaként, vagyis az

egyéniességnek része az érintetlenség. A hallgatói megoldásokban csak vessző szerepelt a tagolásban.

A 4. bekezdés szövegmondatainak tagolásában az általános szabályok érvényesültek, így nem voltak szintaktikai eltérések a hallgatói megoldásokban sem. Az előzményekhez elvárástörő ellentéttel kapcsolódó, tételmondat szerepű szövegmondat belső szerkezetében minden hallgató egyetlen egységnek jelölte a fő- és mellékmondat együttesét. A hallgatói magyarázatok között a legáltalánosabb így szólt: „A következtető mellérendeléssel kapcsolódó utolsó szövegmondat záró szerepű, amely egyben egy újabb írói szándék megfogalmazása is: *Még szigorúbb vizsgálatra szűkítem tehát a tekintetemet.*”

3. Dolgozatomban egy dominánsan verbális szöveg négy bekezdésből álló bevezetésének szintaktikai tagolódásával foglalkoztam. Egyetemi hallgatóim szemináriumi keretben végzett munkája alapján igyekeztem bemutatni, hogy a vizsgált szöveg mondatszerkezeti tagolását hogyan befolyásolja, szabja meg az írói szándék, azaz a szöveg formai sajátosságaiban, szabályos és szabálytalan megoldásaiban hogyan érvényesül a megfogalmazott szándék. Arra kerestem választ: miért és miben tért el a hallgatók szövegtagolása az írói megoldástól. Alapvetően formai, szintaktikai kérdésekkel foglalkoztam, de szükségszerűen utalnom kellett pragmatikai-szemantikai összefüggésekre is részletes kifejtés nélkül. Célom volt ráirányítani a figyelmet arra, hogy nemcsak a versek, hanem a prózai szövegek elemzése során is mennyire fontos a szerkezeti tagolódást vizsgálni és egységben láttatni a szöveg szó- és nem-szótényezőinek összefüggéseit a szöveg jelentésének alakításával-alakulásával.

Irodalomjegyzék

- Békési I. 1994. Kreatív gyakorlatok egy konstrukciótípus keretében. Néhány megjegyzés. In: Petőfi S. J. (szerk.): *Szövegtan és prózaelemzés*. Budapest: Trezor Kiadó.
- Békési I. 2001. *Osztatlan filológia*. Nyelvészeti-irodalmi tanulmányok. Szeged: Tiszatáj könyvek.
- B. Fejes K. 2005. *Szintaxis és koreferencialitás*. Szeged: JGYF Kiadó.
- Deme L. 1988. A szövegmondásról – és a szövegről. Szép szóval igazat. Bolla K. (szerk.): *Egyetemi Fonetikai Füzetek I.* Budapest, ELTE.
- Illyés Gy. 1974. *Szíves kalauz*. Útirajzok. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó.
- Nemes Nagy Á. 1982. *A vers mértana. Metszetek. Esszék, tanulmányok*. Budapest: Magvető Könyvkiadó.
- Nemes Nagy Á. 1989. *Szó és szótlanság*. Összegejtött esszék I. Budapest: Magvető Könyvkiadó.

Petőfi S. J.–Benkes Zs. 1992. *Elkallódni, megkerülni. Versek kreatív megközelítése szövegtani keretben*. Veszprém: OTTÉV.

Török G. 1983. *A pecsétek feltörése. Mai líránkat olvasva*. Budapest: Magvető Könyvkiadó.

The Role of Intention in the Structuring of an Illyés-text

Researchers often investigate the structuring of a dominantly verbal text at the level of higher structural organization, to describe the organization of the whole work. In her previous studies and in the analysis here, the author demonstrates that it is also worthwhile to investigate the interrelationships of content, form, and sound at lower structural levels, including the role of non-linguistic means of structuring.

In this study, the author analyses the four-paragraph long introduction of a dominantly verbal text. Using, among others, seminar papers of her university students, the author aims to demonstrate how the writer's intention influences the sentence structure of the analyzed text, i. e., how the formal characteristics, and regular and irregular solutions of the text are affected by the expressed intention.